



Aan de gemeenteraad

Op welke gronden deze brief? /Waarom nu voorgelegd?

In deze brief wordt u geïnformeerd over de resultaten van het onderzoek naar criminele uitbuiting in het basis- en middelbaar onderwijs in Rotterdam en de voorgenomen aanpak.

Om een gerichte aanpak van criminele uitbuiting in het basis- en middelbaar onderwijs mogelijk te maken, heeft het college het Centrum tegen Kinder- en Mensenhandel (CKM) onderzoek laten verrichten naar in hoeverre criminele uitbuiting voorkomt in het Rotterdamse basis- en voortgezet onderwijs. Ook is nagegaan welke knelpunten, uitdagingen en kansen onderwijsinstellingen en betrokken veiligheidsprofessionals bij de aanpak van criminele uitbuiting ervaren. Hierbij doe ik u de onderzoeksrapportage van het CKM toekomen, waarin een viertal aanbevelingen is opgenomen.

Relatie met het coalitieakkoord/collegewerkprogramma/eerder aangenomen moties en gedane toezeggingen:

De aanpak van mensenhandel is één van de thema's in de gemeentelijke aanpak van ondermijning in Rotterdam. De intensivering op ondermijning is voortgezet met het coalitieakkoord 2022-2026 'Eén stad'. Het thema mensenhandel is daarnaast opgenomen in de Veiligheidskoers 2023-2027.

In december 2021 bracht het CKM, op verzoek van de gemeente Rotterdam, een onderzoek uit naar de aard en omvang van criminele uitbuiting in Rotterdam. Criminele uitbuiting is een vorm van mensenhandel die in 2013 expliciet strafbaar is gesteld in Nederland (art. 12 Sr.), en waarvan sprake is wanneer een persoon wordt gedwongen tot het plegen van strafbare feiten en de opbrengsten hiervan (grotendeels) moet afstaan aan de uitbuiters. Dwang kan zich op verschillende manieren manifesteren. In dit onderzoek deelden bijna vijfhonderd eerstelijns professionals hun ervaringen. Bijna de helft van hen had in de voorgaande twee jaar meerdere (vermoedelijke) slachtoffers van criminele uitbuiting gesignaleerd. Vaak werden slachtoffers gedwongen tot financiële delicten, zoals pinpasfraude, of tot drugsgerelateerde criminaliteit en hebben zij een (zeer) kwetsbare achtergrond.

In december 2021 (21bb16092) heb ik u geïnformeerd over het onderzoek dat het CKM heeft verricht naar de (vermoedelijke) aard en omvang van criminele uitbuiting in Rotterdam. Toentertijd is een drietal aanbevelingen overgenomen door het college en deze zijn verwerkt in de vervolgaanpak.



1. Investeer in duurzaam contact met de doelgroep en versterk de aanpak in de wijk.
2. Vergroot de kennis en expertise over criminele uitbuiting bij eerstelijns professionals.
3. Verricht een vervolgonderzoek naar ronselpraktijken op (middelbare) scholen.

De eerste twee aanbevelingen zijn verwerkt in de inmiddels gestarte pilot tegen criminele uitbuiting in de wijken Delfshaven en Lombardijen. Over de resultaten van deze pilot wordt u begin 2024 geïnformeerd. Verder hebben we als gemeente al veel professionals in de wijken, die ook signaleren en waar nodig actie ondernemen.

Ten aanzien van de derde toezegging heb ik toegezegd om een vervolgonderzoek te doen naar criminele uitbuiting op scholen, omdat minderjarigen en het onderwijs ondervertegenwoordigd waren in het eerdere onderzoek.

Het onderzoek

In het onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal: *In hoeverre komt criminele uitbuiting voor in het basis- en voortgezet onderwijs in Rotterdam en welke knelpunten, uitdagingen en kansen ervaren onderwijsinstellingen en betrokken veiligheidsprofessionals bij de aanpak hiervan?* Het is hierbij van belang om te benadrukken dat het gaat om inschattingen van criminele uitbuiting door onderwijsprofessionals. Hierdoor is in dit onderzoek geen sprake van formeel vastgesteld slachtofferschap. De hoofdvraag is opgedeeld in drie deelvragen.

1. Wat kan volgens onderwijsprofessionals die verantwoordelijk zijn voor de veiligheid op hun schoollocatie gezegd worden over de aard en omvang van criminele uitbuiting onder scholieren in de gemeente Rotterdam?
2. Hoe wordt de aanpak van criminele uitbuiting volgens onderwijsprofessionals die verantwoordelijk zijn voor de veiligheid op hun schoollocatie vormgegeven en welke uitdagingen en kansen worden hierbij ervaren?
3. Wat zijn volgens externe stakeholders, die betrokken zijn bij het onderwerp preventie en veiligheid op basis- en middelbare scholen in Rotterdam, de uitdagingen en kansen bij de aanpak van criminele uitbuiting op en rondom onderwijsinstellingen?

Uiteindelijk dient de kennis uit beide onderzoeken bij te dragen aan het voorkomen en beschermen van minderjarigen die in Rotterdam worden gedwongen tot het plegen van criminaliteit, het versterken van de opsporing en aanpak van de problematiek, en een veiligere schoolomgeving voor leerlingen.

Onderzoeksmethode

Het onderzoek is opgesplitst in drie fasen, waarbij gebruik is gemaakt van een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden. In fase 1 is een vragenlijst uitgezet bij 150 basis- en middelbare scholen in Rotterdam. In totaal hebben 76 scholen aan de studie deelgenomen, waaronder 47 basisscholen en 29 middelbare scholen. Per onderwijsinstelling is de vragenlijst één keer ingevuld, door de medewerker die verantwoordelijk is voor de veiligheid op school. In fase 2 zijn vijf verdiepende interviews met onderwijsinstellingen gehouden. In fase 3 zijn vijftien interviews gehouden met externe stakeholders, die betrokken zijn bij het onderwerp preventie en veiligheid op basis- en middelbare scholen.

Resultaten

Aard en omvang van criminele uitbuiting onder scholieren

Iets meer dan een kwart van de basisscholen en bijna twee derde van de middelbare scholen maakten zich in de periode van juli 2020 tot juli 2022 zorgen over criminele uitbuiting van een of meer leerlingen.



Zorgen kwamen in alle stadsgebieden en binnen alle vormen van het onderwijs voor. Van deze scholen zagen de meeste meerdere slachtoffers in twee jaar tijd. De meeste scholen zagen geen toename in het aantal slachtoffers. Desondanks noemen meerdere scholen dat de zorgen wel zijn toegenomen. Ten tijde van het uitvoeren van de eerste fase van het onderzoek, tussen 10 mei en 15 juli 2022, bestonden alleen al over 65 leerlingen zorgen dat zij crimineel werden uitgebuit.

Geïnterviewde scholen en stakeholders noemen dat niet de omvang maar wel de ernst van de delicten waartoe jongeren gedwongen worden, toeneemt. Drugscriminaliteit, diefstal en geweldpleging worden het meest genoemd. Vaak, maar niet uitsluitend, gaat het om zeer kwetsbare kinderen die op subtiële wijze geronseld worden door oudere invloedrijke jongens met status en aanzien in de wijk, op school, binnen een vriendengroep of familie. Bij gebrek aan andere rolmodellen, bieden deze jongens (kwetsbare) kinderen de illusie van een sociaal vangnet, toekomstperspectief, status en snel geld verdienen. In de interviews worden door enkele scholen en stakeholders grote zorgen geuit over hoe armoede en kansenongelijkheid in een aantal wijken de voedingsbodem vormen van deze problematiek. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat slachtoffers niet alleen wonen in de meest kwetsbare wijken van Rotterdam en ook niet alleen leerling zijn binnen het speciaal onderwijs. Criminele uitbuiting lijkt daarmee in iedere wijk en op elke school voor te (kunnen) komen.

De aanpak van criminele uitbuiting op en rondom scholen

De resultaten uit de vragenlijst laten zien dat op ongeveer de helft van de middelbare scholen en op een derde van de basisscholen, leerlingen voorlichting krijgen over criminele uitbuiting. Uit de interviews blijkt dat er een gevarieerd aanbod is aan voorlichtingsmogelijkheden met aandacht voor onderwerpen gerelateerd aan criminele uitbuiting, maar dat criminele uitbuiting zelf nog geen onderwerp is waarover specifiek voorlichting gegeven wordt.

Het beeld dat uit de resultaten ontstaat, is dat scholen nog onvoldoende bekend zijn met criminele uitbuiting en zich onvoldoende realiseren dat criminele uitbuiting in iedere wijk en op elke school kan voorkomen. Er lijken grote verschillen te bestaan tussen scholen die zich structureel en in grote mate zorgen maken over criminele uitbuiting van leerlingen en scholen waar criminele uitbuiting zelden tot niet wordt waargenomen (*'Dat speelt hier niet'*).

Scholen en stakeholders zien voor het onderwijs vooral een signalerende rol als het gaat om de aanpak van de problematiek. Tegelijkertijd denkt minder dan één op de vijf onderwijsprofessionals op scholen een slachtoffer van criminele uitbuiting onder leerlingen te kunnen herkennen en worden op de meeste scholen medewerkers nog niet getraind op het herkennen van signalen van mensenhandel of criminele uitbuiting. Dit terwijl uit het onderzoek naar voren komt, dat training bij lijkt te dragen aan de (vroeg)signalering van slachtoffers door scholen. Scholen verlangen naar informatie over wat de signalen zijn, wat signalen betekenen en hoe daarop te handelen. Dit tekort aan bewustzijn en kennis van criminele uitbuiting blijkt één van de grote uitdagingen in de aanpak te zijn. Ook blijkt uit de resultaten dat veel scholen niet precies weten wat zij kunnen doen bij vermoedens van criminele uitbuiting, dat er nog geen specifieke werkafspraken bestaan over het omgaan met dergelijke vermoedens, en dat bestaande werkafspraken niet altijd duidelijk zijn. Scholen en stakeholders vinden het belangrijk dat criminele uitbuiting meer aandacht krijgt op school dan nu het geval is.



Scholen benadrukken in het onderzoek dat zij verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van leerlingen op school en geven op eigen wijze vorm aan het veiligheidsbeleid. De meerderheid van de scholen met vermoedens van criminele uitbuiting hadden hierover in de afgelopen twee jaar contact met iemand binnen de school of iemand van een andere organisatie. De wijk- of jeugdagente en het jongerenwerk vormen voor scholen veelal het eerste externe contact bij zorgen over veiligheid en criminaliteit. Desondanks benoemen scholen en stakeholders dat het onduidelijk is wie verantwoordelijkheid draagt in de aanpak van criminele uitbuiting op school, en welke taken hierbij horen. Deze onduidelijkheid belemmert de inzet van hulp en bescherming voor slachtoffers. Dit blijkt ook uit de bevinding dat de meeste scholen geen melding deden van de vermoedens. Slachtoffers in uitbuitingssituaties doen zelf ook veelal geen aangifte of zoeken geen hulp vanwege schaamte, de angst voor represailles, of om zelf als dader gezien te worden. Daarom is het des te belangrijker dat scholen en stakeholders getraind worden in vroegsignalering. Ook is een duurzaam hulpaanbod van essentieel belang.

De onderzoekers stellen tot slot dat kansengelijkheid het risico vergroot dat kinderen in kwetsbare omstandigheden slachtoffer worden van criminele uitbuiting. Inzetten op het terugdringen van kansengelijkheid blijft onverminderd van belang.

Aanbevelingen

De onderzoekers sluiten het rapport af met een viertal aanbevelingen aan het college.

1. Stimuleer en faciliteer Rotterdamse onderwijsinstellingen in het vormgeven van een aanpak criminele uitbuiting.
2. Ontwikkel een multidisciplinaire visie en aanpak op criminele uitbuiting van scholieren.
3. Ontwikkel een sluitend hulpaanbod voor jongeren die vastzitten in criminaliteit.
4. Investeer in het wegnemen van de voedingsbodem van criminele uitbuiting.

Aanpak

In de onderzoeksperiode hebben diverse ontwikkelingen bij alle stakeholders rondom scholen en veiligheid plaatsgevonden. Een deel van de aanbevelingen zijn in de looptijd van het onderzoek al opgepakt door de gemeente, scholen en/of andere stakeholders.

In oktober 2023 is het convenant Veilig in en om het onderwijs 2023-2027 (23bb006600) getekend door gemeente, ketenpartners en diverse scholengemeenschappen. Alle Rotterdamse voortgezet onderwijs en mbo-instellingen zijn partner in dit convenant, wat laat zien dat bij scholen de urgentie wordt gevoeld om veiligheidsvraagstukken in de stad samen aan het pakken.

Voor de vier aanbevelingen van het CKM verkennen we op welke wijze deze verwerkt worden in onze aanpak van criminele uitbuiting. Daarbij sluiten we aan bij de lopende initiatieven zoals Preventie met Gezag en de vervolgafspraken die voortkomen uit het convenant Veilig in- en om het onderwijs 2023-2027.

Daarnaast is begin 2023 gestart met de pilot criminele uitbuiting in de wijken Delfshaven en Lombardijen. Het college had aangegeven om eerst in een gebied maatregelen te nemen alvorens tot een stedelijke uitrol over te gaan. Het doel van deze pilot is om te komen tot een onderbouwde en effectieve aanpak van criminele uitbuiting. Begin 2024 wordt u geïnformeerd over de resultaten van deze pilot.



1. Stimuleer en faciliteer Rotterdamse onderwijsinstellingen in het vormgeven van een aanpak criminele uitbuiting

We zetten in op het versterken van bewustwording en deskundigheidsbevordering binnen scholen op criminele uitbuiting en daaraan gerelateerde onderwerpen. Ook maken we werkafspraken en een handelingskader zodat helder is waar scholen met vragen en signalen rondom criminele uitbuiting terecht kunnen en vermoedens kunnen melden. We zetten extra geld in om scholen te voorzien van voorlichting op het thema criminele uitbuiting, waaraan ook het handelingskader wordt gekoppeld. Het herkennen van en het kunnen signaleren van de problematiek is essentieel.

2. Ontwikkel een multidisciplinaire visie en aanpak op criminele uitbuiting van scholieren

De afgelopen periode is de samenwerking met scholen op het gebied van veiligheid al geïntensiveerd, onder andere in de vorm van het convenant Veilig en in het onderwijs 2023-2027. Hoewel het convenant niet specifiek over signalen van criminele uitbuiting gaat, kan het convenant wel als kapstok dienen om een multidisciplinaire aanpak op criminele uitbuiting tot stand te laten komen tussen de scholen, veiligheidspartners en de gemeente.

3. Ontwikkel een sluitend hulpaanbod voor jongeren die vastzitten in criminaliteit

Voor het ontwikkelen van een sluitend hulpaanbod is het in eerste instantie belangrijk dat slachtoffers erkennen dat ze zelf ook daadwerkelijk slachtoffer zijn, en niet als dader bestempeld worden ondanks dat ze zelf ook strafbare feiten hebben gepleegd. We zetten daarnaast in op het vergroten van awareness bij jongeren. In 2023 heeft er al een bewustwordingscampagne gedraaid rondom criminele uitbuiting. Deze campagne zal volgend jaar worden voortgezet.

Daarnaast is het voor een sluitend hulpaanbod van belang dat er binnen de gezamenlijke aanpak van criminele uitbuiting een ijzersterk uitstapprogramma wordt ontwikkeld, waarin maatwerk en toekomstperspectief sleutelcomponenten vormen. Het ontwikkelen van een handelingskader is ook een van de pijlers in de pilot criminele uitbuiting.

4. Investeer in het wegnemen van de voedingsbodem van criminele uitbuiting

In Rotterdam wordt al via diverse manieren ingezet op het wegnemen van de voedingsbodem van criminaliteit. De aanpak van criminele uitbuiting moet namelijk hand in hand gaan met het vergroten van kansen en perspectieven van kinderen die opgroeien in Rotterdam. Dit sluit bijvoorbeeld aan bij de doelstellingen van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Daarnaast zal de inzet hierop versterkt worden door de Preventie met Gezag gelden.

Financiële en juridische consequenties/aspecten:

Voor het tegengaan van criminele uitbuiting maken we gebruik van de bestaande gelden die begroot zijn voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Ook heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid onder de noemer van Preventie met Gezag structurele financiering beschikbaar gesteld voor het voorkomen van ondermijnende jeugdcriminaliteit.



Daar waar nodig maken sluiten we aan bij de mogelijkheden vanuit Preventie met Gezag.

Burgemeester en wethouders van Rotterdam,

De secretaris,

V.J.M. Roozen

De burgemeester,

A. Aboutaleb